

YEGANƏ MİRZƏYEVA
BDU
Zahid Xəlilov 23
yeganə@mail.ru

**MÜASİR AZƏRBAYCAN VƏ İNGİLİS DİLLƏRİNİN ZƏNGİNLƏŞMƏSİNƏ
TƏSİR EDƏN SOSIAL-KULTUROLOJİ AMİLLƏR**

Xülasə

Son dövrlərdə müasir dilçilikdə müxtəlif sistemli dillərin tədqiqi maraq doğurur. Yaxın keçmişin mövcud tədqiqat işlərindəki fikir müxtəlifliyini təhlil edib məsələ ilə bağlı yeni ümumi məxrəcə gəlmək lüzumu ortaya çıxarır. Bu da dillərin həm nəzəri, həm də praktik öyrənilməsi baxımından diqqəti cəlb edir və tədqiqi böyük maraq doğurur. Biliklərin sistemləşdirilməsi və tematik təsnifatı, etimoloji təhlili, yaranma mənbələri və üsulları tam şəkildə araşdırılmamışdır. Müxtəlif sistemli Azərbaycan və ingilis dillərinin faktlarını cəlb etməklə, tədqiqat maraq doğurur. Dilin zənginləşməsi elə bir prosesdir ki, burada lüğət tərkibinin diaxron mənzərəsi açılır, tarixi - mədəni inkişafın dildə fəlakətləşmə üsulları meydana çıxır. Ona görə də dilin lüğət tərkibinin zənginləşməsində əsas mənbə dilin daxili imkanlarıdır. Dillərinin leksik tərkibinin zənginləşməsi məsələləri haqqında nəzəri tədqiqatlar lazımdır.

Məlumdur ki, dillərin leksikasının zənginləşməsi həm daxili imkanlardan, materiallardan, vasitələrdən və yollardan istifadə yolu ilə sözdüzəltmə hesabına, həm də dünyanın başqa dillərindən sözləmə hesabına olur. Sözdüzəltmə və onun müxtəlif yollarının (sintetik, analitik, fonetik, leksik) mahiyyətini aydınlaşdırma və alınmalara nəzəri və praktiki qiymət onları daha da dərindən öyrənmək üçün geniş imkanlar açır. Onu da xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, klassik ədəbiyyat nümunələrində personajların istifadə etdiyi nitq modelləri, bu gün istifadə edilən dildən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Qloballaşma prosesinin labüdlüyünü və bu prosesə inteqrasiyanın qaçılmaz olduğunu nəzərə alaraq, elm və təhsil sahələrinin qloballaşma proseslərinə adaptasiyası dildə onun təmin olunmasını şərtləndirən amillər sırasına daxil olmuşdur. İlk öncə ona görə ki, məhz bu sahələrdə təkə yeni bilik və texnologiyalar deyil, həm də insanın fikirlərinin ifadəsinin bu və ya digər formalarının yeni mexanizm və üsulları da gündəmi zəbt edir.

Açar sözlər: alınmalar, danışmaq, meyar, dil, söz

Qloballaşma əksər hallarda dar mənada anlaşılaraq ayrı-ayrı insanlar üçün fərqli anlam ifadə etməkdədir. Bir tərəfdən, əvvəllər qloballaşma termini bir qrup insan tərəfindən yerli mədəni dəyərləri, lokal milli dilləri məhv edəcək, amerikan dəyərlərinin və həyat-tərzinin tətbiqi ilə nəticələniləcək, eləcə də, insanları asılı vəziyyətə salacaq super mənfi qüvvə kimi qəbul edilirdi. Digər tərəfdən isə, qloballaşma dedikdə daha əlverişli həyat standartları, rifah halı və demokratiya vəd edən gələcək başa düşülməkdədir. Əlbəttə ki, bu cür kəskin zidd fikirlərin bir sıra obyektiv və subyektiv səbəbləri mövcuddur. Əsas səbəblərdən biri, yəqin ki, qloballaşma anlayışının tamamilə yeni olması və insanlar tərəfindən hələ tam qavranılmamasıdır.

Bundan başqa, qloballaşma məfhumunun hüdudları və dəqiq parametrləri, hələ ki, müəyyən edilməmişdir.

2004-cü ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası 2005- 2014 - cü illəri Etibarlı İnkişaf naminə Təhsil Onilliyi (“Decade of Education for Sustainable Development” – DESD) adlandırmaqla keyfiyyətli təhsili etibarlı gələcəyin əsas parametri elan etmişdir. Onilliyin dəqiq məqsədi bu cür açıqlanmaqdadır: davamlı inkişafa ümumi riayət naminə təhsil və təlimin mərkəzi rolunun artırılması. Beynəlxalq, regional, milli və lokal səviyyələrdə birgə

fəaliyyəti səfərbər etmək məqsədilə Təhsil Onilliyi əməkdaşlıq və birgə səylər yolu ilə praktik nəticələri ümumiləşdirərək və onlardan birgə istifadəni əsas məqsəd kimi qarşıya qoymaqladır.

Qeyd etmək lazımdır ki, təhsilin əhəmiyyətinin artırılması barədə məqsədlər arasında, heç şübhəsiz ki, xarici dillərin, o cümlədən də, Azərbaycanda xarici dillərə olan marağın durmadan artması da vardır. Həmin marağın fonunda ingilis dilinin çəkisi, heç şübhəsiz ki, digər dillərə olan marağa nisbətən daha böyükdür. Məlumdur ki, dünyada ingilis dilində danışan insanların sayı ana dili çin dili olanlardan sonra ikinci yerdə durur. Lakin, o da məlumdur ki, bu və ya digər dildə danışan insanların sayı iqtisadi qüdrət göstəriciləri ilə çox vaxt üst - üstə düşür. Məsələn, dil daşıyıcılarının sayına görə çin dilindən 4- 5 dəfə geri qalan ingilis dilli ölkələr dünya iqtisadiyyatındakı yerlərinə görə birinci yeri tutduqları halda, Çin yalnız səkkizinci yeri tutur. Dil daşıyıcılarının sayına görə dünyada 10- cu yeri tutan alman dilli ölkələr isə iqtisadi qüdrətinə görə dünyada üçüncü yerdədir. Bu dünya dilləri və həmin dil daşıyıcıları olan ölkələrin hazırkı vəziyyətini əks etdirir. Bəs görəsən, 50 ildən sonra dünyada linqvistik situasiya necə olacaq? Bu məsələdə radikal dəyişikliklərin baş verə biləcəyini gözləmək olarmı? Devid Qraddol demoqrafik dəyişikliklərə dair proqnozlara, həmçinin, urbanizasiya və əhali artımı kimi digər məsələlərin təhlilini verərək belə bir fərziyyə irəli sürür ki, aparıcı dünya dillərinin daşıyıcılarının sayında ciddi dəyişikliklərin baş verəcəyini və yeni linqvistik balansın formalaşacağını gözləmək lazımdır.

Qeyd edək ki, dünyada ingilis dilindən əsasən 3 fərqli məqsədlər üçün istifadə edilir:

- 1) doğma ana dili kimi (İngiltərə, ABŞ, Avstraliya, Yeni Zelandiya və s.)
- 2) ikinci dil kimi (Hindistan, Pakistan, Nigeriya və s.)
- 3) xarici dil kimi.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini qazandıqdan sonra xalqımız dünya xalqları ilə beynəlxalq arenada bərabər hüquqlu əlaqələr yaratmaq imkanı qazandı. Bu əlaqələrin əsasında iqtisadi və siyasi faktorlar dayansa da, tarixi-mədəni amillər də kənarda qalmadı.

Müasir dövr dünyanın qloballaşması ilə səciyyələnir. Texniki tərəqqinin indiki səviyyəsində dünya xalqları bir-birini elmi, ədəbi və mədəni nailiyyətlərindən istifadə edə bilər. Bu da xalqları bir-birinə daha da yaxınlaşdırır. Bu yaxınlaşma və inteqrasiya prosesində dil amili əsas rol oynayır. Qloballaşma dövründə bu cür dil kimi, heç şübhəsiz ki, ingilis dili çıxış edir. Son 40 il ərzində ingilis dilinin qlobal səviyyədə yayılması açıq-aydın nəzərə çarpır. Bunu bir neçə istiqamətdə müşahidə etmək mümkündür. Belə ki, ingilis dili istifadəçilərinin sayının artması, onun bütün cəmiyyətlərə dərin nüfuz etməsi, onun funksional əhəmiyyətinin artması. Bu tendensiya Azərbaycanda da müşahidə olunur ki, bu da təbii olaraq Azərbaycanın inteqrasiya kursundan irəli gələn məsələdir. İngilis dilinin beynəlxalq nüfuzuna dair kifayət qədər misal gətirdik. Həmin misalları istənilən qədər artırmaq da olar. Lakin, təbii ki, bu cür qarşılıqlı fəaliyyət öz-özünə formalaşa bilməz. Onu məqsədyönlü şəkildə həyata keçirmək lazımdır. Bəşər övladları arasında qarşılıqlı fəaliyyətin əsasını təkcə müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığa dair beynəlxalq müqavilələr və sazişlər deyil, həm də, müasir dünyada baş verməkdə olan müxtəlif proseslərə dair fundamental biliklər də təşkil etməlidir. Həmin biliklərin ən vacibləri sırasına müasir qloballaşma anlayışını, eləcə də, keçid cəmiyyətlərinin və dövrlərinin xarakterik xüsusiyyətlərini dərk etmək kimi zəruri amilləri şamil etmək olar. Bunsuz elm və təhsil sahəsini qloballaşma proseslərini adaptasiya problemini həll etmək mümkün deyil.

Bəs görəsən, həmin xüsusiyyətlər hansılardır və sürətlə inkişaf etməkdə olan qloballaşma prosesi dilləri hara aparır? Bu zaman ilk ağla gələn dillərin bir-birinə təsiri və yaranan ümumi cəhətlərdir ki, variativlikdən də yan keçmir. Bu hadisəyə təkan verən və mane olan bir sıra səbəblər mövcuddur. Qeyd olunduğu kimi, alınma sözü dildə işlək vəziyyətə gətirmək intralingvistik və ekstralingvistik səbəblərlə bağlıdır. İntralingvistik səbəblərə dildaxili imkanlar daxildir.

Ekstralingvistik səbəblərə siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni sahələrdəki dil əlaqələri daxildir. Əvvəl məlum olmayan predmet və hadisələrin adlandırılması zərurəti başqa dildən sözlərin istifadəsinə səbəb olur. Lakin qeyd olunan sözlərin dilxarici amillərdən asılı olduğu yalnız bir səbəbdir. Belə səbəblər isə az deyildir.

Ekstralingvistik amillər cərgəsində psixoloji, estetik, evfemistik ifadəyə canatma olduğu kimi, sözlərin prosesində əhəmiyyətli rol oynayan tarixi şərait, dini mənsubluq, ölkənin siyasi vəziyyət kimi şərtlər də az deyildir. Alınmaların dildaxili və dilxarici səbəblərini müəyyən etməyə imkan verən olmasa da, bunların təyinatı vacibdir. Sözlərin alınmasının əsas səbəblərindən biri onun ifadə etdiyi hadisə və əşyaları adlandırmaq üçün dilin öz sözlərindən başqa məxsus sözlərdən istifadə etmək olar. Söz yaradıcılığı da bu çatışmazlığı aradan qaldıran yollardan biridir. Lakin digər dilə məxsus elə sözlər vardır ki, onları alan dildə dəyişmək həmin sözlərin adlandırdıqları əşyaların qavranmasına xələl gətirir. Məsələn: funt-sterlinq, pens, lord, ledi, miledi, fut, konstebel, miss, missis və s. Yuxarıda verilmiş nümunələrdən bəzilərini ifadə etmək üçün dilin lüğət tərkibindəki müəyyən sözlərdən istifadə etmək olar. Məsələn, imic lüğətində əksər hallarda obraz sözü ilə əvəz edirik. Çoxmənalı obraz sözü daha böyük məna çalarına malikdir. İmic sözündə isə məna konkret və dəqiqliyi ilə seçilir. Ona görə də müəyyən mövqelərdə obraz əvəzinə imic işlənir. Məhz belə sözlərdən istifadə əksər hallarda variativliyi şərtləndirən amillər sırasına daxil olur. Qeyd edək ki, reseptor dildə müsbət və ya mənfi konnotasiyanın ifadəsi üçün ekvivalent leksik vahid olmadıqda da sözlərin prosesində baş verir. Bu sözlərin fonunda da variativlik şərtlənir. Belə sözlərin, həm də psixoloji amillərlə şərtlənir. Ölkənin iqtisadi vəziyyəti, sosial -kulturoloji amillər və s. İngilis dili müasir dövrdə bütün dünyada ən geniş yayılmış dil olduğundan onun başqa dillərə təsiri böyükdür. Bu cəhət özünü Azərbaycan dili ilə bağlı göstərdiyi kimi, rus dilinə münasibətdə də eyni, hətə bəlkə də yüksək səviyyədədir. Ona görə də ingilis dilində sözlərin prosesində Azərbaycan və rus dilləri üçün eynidir. Şübhəsiz ki, başqa dillərdəki vəziyyət öyrənilərsə, bu eyniliyin ümumi səciyyə daşması faktı ilə üzləşmək mümkündür.

Qeyd etdiyimiz kimi, son vaxtlar xarici dillərə tələb və maraq durmadan artmaqdadır. Məhz bu baxımdan fikrin variativ ifadəsi əlçatan olmalıdır.

Qloballaşma prosesinin labüdlüyünü və bu prosesə inteqrasiyanın qaçılmaz olduğunu nəzərə alaraq, elm və təhsil sahələrinin qloballaşma proseslərinə adaptasiyası dildə zənginləşmənin təmin olunmasını şərtləndirən amillər sırasına daxil olmuşdur.

İlk öncə ona görə ki, məhz bu sahələrdə təkcə yeni bilik və texnologiyalar deyil, həm də, insanın fikirlərinin ifadəsinin bu və ya digər formalarının yeni mexanizm və üsulları da gündəmi zəbt edir. Bu baxımdan, müxtəlif dünya ölkələrinin elm və təhsil sahəsində qarşılıqlı və səmərəli əməkdaşlığı, dildə sözlərin gedən termini labüdləşdirmişdir.

Qloballaşma barədə danışarkən qeyd etdiyimiz kimi, qloballaşmanın əsas məğzi də məhz bundan ibarətdir ki, hər kəs bütün dünyanın vətəndaşı olmalıdır.

Buradan da dilçilik baxımından yanaşsaq, belə məna çıxır ki, məhz dildə olan mümkün variativ qanunauyğunluqlar mənimsənilməlidir. Beləliklə, dilçilikdə araşdırmalar bu gün də davam edir. Dil laylarının yeni, növbəti təzahürləri üzə çıxır. Bu da öz növbəsində yeni -yeni dil faktlarının araşdırılmasında cəhdləri israrlı edir [1,45].

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini bərpa etməsi onun bir çox ölkələrlə, o cümlədən, Böyük Britaniya, ABŞ və başqa ingilisdilli ölkələrlə siyasi, iqtisadi və mədəni əlaqələrin genişlənməsinə səbəb olmuşdur. Respublikada neft sənayesinin güclü inkişafı ölkədə xarici şirkət və firmaların çalışmasına şərait yaratmış, nəticədə Azərbaycanda çalışan xarici ölkə vətəndaşlarının sayı xeyli artmışdır. Qeyd olunan kontingentlə ünsiyyət və işgüzar əlaqələrdə ingilis dili vasitəçi olduğundan Azərbaycan-ingilis təmaslı dil əlaqəsi genişlənməmiş, sözlərin prosesində yeni istiqamət kəsb etmişdir. Bu cəhət də ingilis və Azərbaycan dillərini yeni

aspektdən araşdırmağı gündəmə gətirir. Azərbaycan-İngilis dil əlaqələrinin uzun müddət vasitəçi dilin iştirakı ilə mövcudluğu, İngilis dil əlaqələrinin inkişafında bədii tərcümənin özünəməxsus rol oynaması bu amillərin təsiri ilə leksik layda baş vermiş dəyişmələrin spesifik xüsusiyyətlərinin həm dil əlaqələri, həm də variativlik baxımından öyrənilməsi əhəmiyyətli məsələlərdəndir[2, 67]. Məlumdur ki, hər bir alınma söz keçdiyi dildə semantik dəyişikliyə məruz qalır və onun semantikasındakı daralma, genişlənmə baş verir. Söz dilə uyğunlaşma prosesini yaşayır, dilin qrammatik normalarına tabe olur, sözdüzəltmə prosesinə qoşulur. Bu zaman variativliyin meydana gəlmə şərtləri reallaşmağa başlayır. İngilis dilindən alınma sözlərin semantikasındakı baş verən dəyişmələr, bu sözlərin dilimizdə müxtəlif (fonetik, qrammatik, semantik) səviyyələrdə öyrənilməsi məsələlərinin bu gün də tədqiqə ehtiyacı vardır. Təhlil zamanı aydın olur ki, Azərbaycan dilində İngilis dilindən keçən və variativliyi şərtləndirən leksik alınmaların bir çox məsələləri tam araşdırılmamışdır. Dilin mənşəcə öz sözləri üst-üstə düşməyən fonetik tərkibli alınma sözləri də kifayət qədərdir. Belə leksik vahidlərə məxsus söz yuvası dilin fonetik sistemli vahidlərinin birləşmə normalarını pozmur. Azərbaycan dilində CVC quruluşlu söz yuvalarında mənşəcə dilin özünəməxsus olan fut, bor, bak, rol kimi leksik vahidlər yoxdur. Dil bu sözlərin hər birinin tələffüzünə imkan verir, həmin sözlər dilin morfoloji normalarına tabe olur. Lakin bu sözlər alınmalardır. Alınma olmaqla yanaşı variativlik zamanı fəal mövqeyə malik olurlar. Əgər əlifbada bu və ya digər sözü ifadə etmək üçün tələb olunan bütün qrafemlər varsa, onda sözün qrafik səviyyəsində alınmasına maneə də olmazdı. Bütün dillərdən, o cümlədən, İngilis dilindən Azərbaycan dilinə, eləcə də başqa dillərə keçən bir sıra sözlərin qrafem-fonem dəyişmələrinə uğraması şübhəsizdir. Alimlərin bir qismi belə hesab edir ki, alınma sözlərin yeni realiyaların və anlayışların adlandırılması üsuludur. Digər qrup alimlər alınma sözlərin dilin lüğət tərkibində çoxalmasına görə çıxır. Hər iki nöqtəyi-nəzərə müxtəlif istiqamətlərdən yanaşan tədqiqatçılar da az deyildir. İctimai həyatda baş verən hadisələri adlandıran İngilis mənşəli sözlərin böyük əksəriyyəti semantik dəqiqliyə malik olub, konkretliyi ilə seçilir. Məsələn, spicteyker (speechmaker) “yüksək vəzifəli şəxslər üçün nitq hazırlayan”, sammit (summit) “dövlət başçılarının görüşü və danışıqları” və s. deyilənlərə nümunə olaraq göstərilə bilər. XXI əsr dünya sosial, iqtisadi və demoqrafik keçid proseslərinin müxtəlif mərhələlərində qərar tutur. Hal-hazırda istər iqtisadi, istərsə də siyasi cəhətdən dünya daha sürətlə dəyişməkdədir. Belə ki, mövcud qlobal iqtisadiyyat həm rəqabət, həm də qarşılıqlı asılılıqla müşayiət olunur. Bu isə dünyanın əksər guşələrində müasir kommunikasiya vasitələri və istehsal texnologiyalarına olan tələbatın artması ilə nəticələnmişdir. Bu cəhətdən dünya dilləri arasında İngilis dilinin rolu məsələsi də aktuallığını nəinki itirmir, əksinə daha da qlobal şəkil alır. Heç kim şübhə etmir ki, İngilis dili dünyanın standart kommunikasiya vasitəsi olmaqda davam edir və onun qlobal populyarlığı durmadan artır. Bəs görəsən, mövcud dünya qlobal iqtisadiyyatının İngilis dili ilə nə əlaqəsi var? Bu suala birmənalı şəkildə cavab vermək mümkün olmasa da, bir mühüm faktı mütləq qeyd etmək lazımdır. İngilis dili hazırda qlobal səviyyədə baş verən iqtisadi modernizasiya və sənayenin inkişafı ilə sıx bağlıdır. Belə ki, sözü gedən şəraitdə informasiyanın ötürülməsi və onun qəbul olunması artan sürətdə baş verməkdədir. Hökumətlərin, sənaye müəssisələrinin, eləcə də, milli və beynəlxalq korporasiyaların texniki inkişafı ilə bağlı rəqabət tələbləri həmin inkişafın dilini anlamağı tələb edir. Hər bir dilin lüğət tərkibi, fonetik və qrammatik quruluşu qədim dövrdən başlayaraq bu günə qədər uzun tarixi yol keçmişdir. Eyni zamanda inkişafın müxtəlif mərhələlərində təkmilləşmiş, cilalanmış və bölünməz olmuşdur[3, 80]. Dil sistemi ilə bağlı müqayisələr göstərir ki, fonetik, leksik və qrammatik quruluşda baş verən dəyişmələrin səviyyəsi bir-birindən fərqlənir. Məsələn, fonetik və qrammatik quruluşa nisbətən, leksik quruluş daha çox dəyişir. Ona görə də lüğət tərkibində baş vermiş dəyişmə, çarpazlaşma, müxtəlif dillərlə genetik-kontakt əlaqələri leksik quruluşda tez bir zamanda üzə çıxır. Bizə belə

gəlir ki, dünyada elə bir dil yoxdur ki, onun lüğət tərkibi bütövlükdə saf olsun. Dilin lüğət tərkibinin tam şəkildə saf olmaması səbəblərindən ən başlıcası budur ki, hər bir xalq, millət digərləri ilə ərazi cəhətdən qonşuluq münasibətində yaşayır. Bu münasibət zamanı, təbii olaraq, dillərin əlaqəsi, çarpazlaşması baş verir. Həm də təbii olaraq, əlaqələrin tarixi də dillərin ən qədim, qədim, orta, yeni, ən yeni dövrləri səviyyəsində üzə çıxır. Bəzən əlaqələrin tarixi o qədər qədimlərə gedib çıxır ki, səbəbdən-nəticəyə, sadədən mürəkkəbə olan yolu, yaxud da bunun əksini tapmaq, görmək çox çətin olur. Belə demək mümkünsə, ən qədim dövrlərə aid dil əlaqələrinin səbəbini, dəqiq tarixini açmaq üçün yazılı mənbələr də bir çox zaman az qala rolunu itirir. Məhz onda müəyyən suallar, problemlər yaranır. Onların cavabı da bəzən qeyri-müəyyənliyə, aydın olmayan mücərrəd bir təhlilə, izaha söykənmiş olur.

Dillər arasında olan tarixi əlaqələr dil faktı vasitəsilə təsdiqlənir. Lakin ən qədim dövrlərdə dil əlaqələrini törədən, mənbə, başlanğıc, səbəb və s. kimi hallar çox vaxt qeyri-müəyyənliyə yaxınlaşır [4, 110]. Mədəniyyətlərarası əlaqələrin irəliləməsi nəticəsində dilə keçən sözlər eyni zamanda variativ söz və ifadələri də bərabərində gətirir. Bu zaman dildə rəngarənglik, kolorit formalaşmağa başlayır ki, dil bunları asanlıqla qəbul edir. Əksər hallarda bu özünü danışmaq aktında daha çox nəzərə çarpdırır. Bu zaman intonativ çalarlar ön plana keçir.

Məlum olduğu kimi, intonasiya da dil universalilərindən biridir. Odur ki, elə bir insan dili yoxdur ki, o dildə intonasiya hadisəsi olmasın və danışmaq aktında səs tonunda dəyişmələr baş verməsin. Bununla belə, intonasiya müxtəlif dillərdə müxtəlif funksiyalar yerinə yetirir.

İntonasiya ilə məşğul olmaq sadəcə danışığı “bəzəmək” vasitəsi kimi baxmaq doğru deyildir.

Göründüyü kimi, mədəniyyət daha yüksək pillədə qərarlaşır. Buradan belə aydın olur ki, bir millətin mədəniyyətilə tanış olmaq özü ilə onun dilini və o dilə məxsus xüsusiyyətləri də gətirir.

Ədəbiyyat

Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. М. 1990. 500 с.

Jespersen O. Growth and Structure of the English Language. The University of Chicago Press : 1982, 244 s.

Каменецкайте Н.Л. Синонимы в английской фразеологии. Издательство «Международные отношения». Москва : 1971, 367 с.

Hüseynzadə M. Müasir Azərbaycan dili. Bakı: Maarif, 1973, 233 s.

Y.Mirzeyeva

Socio- cultural factors that influence for riching Azerbaijani and English languages Summary

The article deals with the socio- cultural factors that influence for riching Azerbaijani and English languages .Today the main goal of teaching and learning foreign languages in the global world is developing language learners' ability to use the target language for communication. The process of teaching English should be based on the communicative – functional approach to teaching languages. The whole process of teaching oral speech should be goal-oriented systematic. It will make the process of teaching oral speech more effective. The article is devoted to th socio- cultural factors that influence for riching Azerbaijani and English languages in modern linguistics . While analyzing great attention was given to the facts taken from the literature. One of the important goals of the article is to detect and find out the reasons of literature. The author emphasizes its role in methodology. Since its emergence this notion caught the attention. New researches appeared. It is noted that this gives

us more power to understand the process clearly. At that time we use the language more competently. The main aim of State program is to form a unique national education by means of ICT and provide qualitative educative opportunity in order to integrate into worldwide education system. One of the main goals of language learning is to acquire the ability to communicate effectively. It will make the process of teaching oral speech more effective.

Key words: borrowings, speaking, criteria, language, word

Й.Мирзева

Социально-культурные факторы для обогащения Азербайджанских и английских языках

Резюме

В данной статье рассматриваются вопросы социально-культурные факторы для обогащения Азербайджанских и английских языков. Здесь говорится о необходимости внесения радикальных изменений в существующую систему обучения устной речи на иностранном языке. Процесс обучения английскому языку в целом и процесс обучения устной речи должен базироваться на коммуникативно - функциональном принципе. Обучение устной речи должно носить целенаправленный, системный, поэтапный характер, что будет содействовать повышению эффективности данного процесса. В анализе большое внимание обращено на фактом, полученные из литератур. Автор пытается раскрыть роль упражнения. Ссылаясь на работы ученых исследовавших, а также подчеркивает ее важность. Отмечается, что эта дает вспоминать смысл во время анализа еще более ясно, а также более разнообразном колорите. Основной целью Государственной программы является формирование единой общенациональной среды образования путём внедрения и использование современных информационно-коммуникативных технологий и обеспечением возможностью качественного образования, а также создания условий для интеграции государственной системы образования в мировую систему образования. Одной из основных целей изучения языка является обладание умением эффективно общаться на изучаемом языке.

Ключевые слова: заимствование, разговор , критерия, язык , слова

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 19.06.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 21.07.2019

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Nuriyyə Əliyeva tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.